

Studiereis Genetische Diversiteit van Groentegewassen in actie:

Bezoek aan De Bolster en Boer Koekoek in Nederland

Verslag Louis De Bruyn
Werkgroep Eigen Zaadteelt
Nonnenstraat 19, 2800 Mechelen
email: ouis.debruyn@telenet.be

Op 22 juli om 9u00 stapten we met zijn veertigen de bus op naar Nederland. De reis had als doel de praktijk van biologische veredeling en zaadteelt op het biologisch zaadbedrijf De Bolster in Epe en de biodiversiteit op het biologisch groentebedrijf De Koekoek in Nijmegen te leren kennen.

1. Bezoek aan De Bolster

De Bolster is van ouds gekend als biologisch zaadveredelings- en vermeerderingsbedrijf www.bolster.nl. In 2002 namen Elly en Bart Vosselman De Bolster over en ruilden groenteproduktie in voor zaadteelt en veredeling.

Robuuste biologische rassen ontwikkelen die tegen een stoot kunnen en toch goed opbrengen, snel oogstbaar en dus groeikrchtig zijn én voldoen aan hoge markteisen, dit is voorwaar geen eenvoudige opgave. Biologisch tuinieren met groente- en bloemeteelt was voor Elly en Bart Vosselman de springplank naar de veredeling en de zaadteelt.

Foto: Bart Vosselman bij de zaadteelt van warmoes

Met hun missie spreken ze de dus niet alleen de biologische maar ook de gangbare sector aan. Biologische boeren en tuinders beschikken slechts in beperkte mate over biologische rassen. Rassen die een hoge ziekteveerstand met een lage stikstofbehoefte combineren, zijn ook voor de gangbare land- en tuinbouw een meerwaarde.

Ter plaatse in de nabije omgeving beslaat het areaal zes hectare. In verband met het risico op kruisbestuiving moeten percelen soms op een wat grotere afstand van elkaar liggensq. In Denemarken, België, Frankrijk, Italië en elders in Nederland telen andere boeren zaden voor De Bolster vertrekkend van basiszaad. Dit is o.a. voor de risicospreiding.

Moderne biologische veredeling

Aan biologisch veredelen begin je niet zomaar met alle gewassen tegelijk. Sinds 2003 legt De Bolster zich toe op pompoenen, courgettes, tuinbonen, rucola en tomaten. Dit heeft inmiddels geleid tot vier nieuwe rassen, namelijk de pompoenen Solor en Fictor, tuinboon Eleonora, rucola Esmée, en een tomatenras in de pijplijn voor erkenning.

Sinds 2010 is het onderzoeksteam uitgebreid met twee nieuwe veredelaars. De Bolster

heeft eerst een goed lopend commercieel product ontwikkeld om de verdere groei mee te financieren. Met de pompoenrassen Solor en Fictor zijn ze marktleider in pompoenzaden. Sinds de overname is hun omzet verzesvoudigd en dit laat toe verder onderzoek en ontwikkeling te financieren.

Pompoenveredeling

Maar ... het kan altijd beter! Het ideale type spookt voortdurend door de geest: een mooie vorm, niet te groot, lekker, mooi oranje (maar oranje bewaart slecht) én goed bewaren (dit zit samen met goede smaak in de groene rassen) en struikvorm in plaats van lange ranken (om onkruidbestrijding door schoffelen en oogstrendement te verbeteren). Het ligt niet voor de hand om dit in één ras samen te brengen. Pompoenveredeling vraagt veel handwerk. Naast de kruisingen die manueel gebeuren, vergen het selectiewerk en de administratieve verwerking heel wat arbeidstijd. Het is niet te verwonderen dat pompoen en courgetteveredeling 3.000 werkuren per jaar vereisen en als je dan bedenkt dat het gemiddeld ongeveer tien jaar duurt om tot een nieuw ras te komen ...

Bonenveredeling

Tuinbonen zijn vlinderbloemigen. Vlinderbloemigen zijn overwegend zelfbestuivers en dus zaadvast. Een nieuw ras is gebaseerd op het raszuiver maken van mogelijke ingekruiste eigenschappen of van aanwezige mutanten. Een nieuw tuinbonenras aanmelden bij de Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen kost al gauw € 2.500.

Tomatenveredeling

De Bolster beschikt over 1.000 m2 kas voor tomatenveredeling. Ook voor biologische tomatenteelt bestaat een grote behoefte aan sterke biologische rassen (teelt in grond). Teelt in grond vraagt om aangepaste selecties die met een ruim wortelgestel een flink stuk van de bodem kunnen benutten voor voeding- en wateropname. Samengevat zijn het rassen die het met minder mineralen, vooral stikstof, toch goed doen. Maar verder ook rassen die weerstandbiedend zijn tegen ziekten (virussen, blad-, bodemschimmels en

aaltjes); met specifieke vruchttypes: kerstomaten, pruimtomaten, trostomaten, grootvruchtige tomaten; en goed opbrengen. Al deze eigenschappen spelen een belangrijke rol bij biologische tomatenveredeling.

Tomaat is net als boon een zelfbestuiver en is dus van nature zaadvast. Maar door combinatie van verschillende types kunnen specifieke eigenschappen bij elkaar gebracht worden en door terugkruising kan een nieuw ras met verbeterde kenmerken tot stand komen. De kruisingen moeten steeds handmatig uitgevoerd worden. Bloemen van de plant die de zaden moet leveren, worden gecastreerd en handmatig bestoven met het stuifmeel van de juiste mannelijke lijn.

Kruising is dus handwerk en geschikte bestuivers worden uitgetest met geschikte vrouwelijke lijnen, waarna weer selectie volgt. Opvolging van de kruisingsresultaten vereist een nauwkeurig registratiesysteem.

De Bolster werkt aan enkele specifieke rassen geschikt voor biologische kasteelt. De aanmelding van een nieuw ras is voor heel binnenkort en kost € 6.000.

Instandhouding van agrobiodiversiteit en participatieve veredeling

De Bolster biedt productiebedrijven ook oude rassen aan. Een levende genenbank toont in situ diversiteit in vorm en smaak. Hoe gaan moderne biologische veredeling en instandhouding van agrobiodiversiteit hand in hand?

Foto: Loes Mertens vertelt vol enthousiasme over tomatenveredeling bij De Bolster.

De Bolster draagt door professionele veredeling bij aan de ontwikkeling van de biologische (glas)tuinbouw.

Instandhouding van genetische diversiteit is de basis voor verder veredelingswerk. Oude rassen op productiebedrijven brengen is in situ instandhouding met een klare inblik op kwaliteit. Om dit professioneel te kunnen doen werkt De Bolster met steun van de Stichting Zaadgoed én met groentebedrijven. Hoe dat kan werd pas goed duidelijk bij ons bezoek aan 'De Groentetuin' van Boer Koekoek → www.boerkoekoek.nl.

2. Boer Koekoek en Helen in 'De Groentetuin'

Na het nodige fileleed in de buurt van Nijmegen stond Robert ons op te wachten aan de rand van de weg om ons te voet naar hun tuin te loodsen. We werden hartelijke verwelkomd door Robert Koekoek en Helen. 'De Groentetuin' ligt als het ware in het centrum van Nijmegen ... omgeven door groen. Ze telen verse groenten op loopafstand van hun winkel.

Robert is zelf tuinderszoon maar stapte pas na vijf jaar als persfotograaf en later als vrachtwagenchauffeur voor meststoffentransport gewerkt te hebben opnieuw met de hele familie de 'biologische' groente-, kruiden- en fruitteelt in. Het begon 7 jaar geleden: Helen studeerde homeopathie en Robert werd tuinder met een koude kas in de Nijmeegse polder waar ze 350 soorten groenten teelden en op de markt verkochten. In samenwerking met De Bolster en met steun van de Stichting Zaadgoed teelden én beoordeelden ze toen 60 tomatenvariëteiten op geschiktheid voor biologische teelt en op consumptie-

eigenschappen (smaak, voor vers gebruik of verwerkt in soep, sap of saus). Voor meer info: http://www.boerkoekoek.nl/wp-content/uploads/2011/08/Kiemkracht_lente_20... 1,5 jaar geleden besloten ze te verhuizen om nabij hartje Nijmegen hun eigen 'volkstuin' te starten. De verkoop via de eigen winkel zorgt voor extra meerwaarde. 'Zo dicht bij de stad heeft Boer Koekoek een knuffelstatus', zegt Robert van zichzelf. De stad ziet 'De Groentetuin' en die grappige 'Boer Koekoek' wel zitten. Als biologisch stadstuinder surft hij mee op de golf van het groeiende ecologisch bewustzijn.

Foto: Boer Koekoek (Rechts) en zijn vrouw Helen (Links). Alles klaar voor de picknick.

Het bedrijf ligt in de luwte van een oude gletsjer-stuwwal en de bodem is zware, vruchtbare klei (5 m klei op 1,5 m leem). Door een hoog gehalte aan organische stof is de bodemstructuur mooi kruimelig en goed vochthoudend. Robert: 'Ik ben gek van klei!'. Jaarlijks voert hij 20 ton stalmest aan om de structuur en voedingstoestand te onderhouden.

Ook op zijn 'nieuwe' tuin zijn diversiteit en smaak het keurmerk. Met steun van De Bolster en Stichting Zaadgoed onderzoeken smaakpanels oudere bonenrassen. Want smaak is belangrijk voor Robert. Ook verschillende koolsoorten: palmkool, slobberkool ... staan er naast elkaar te blinken voor een gebruikswaardeonderzoek in de praktijk.

Het is een feit, Robert en zijn vrouw Helen werken lange dagen. Maar toen hem de vraag gesteld werd: 'Kun je ervan leven?' reageerde hij prompt: 'De vraag is niet of je 'ervan' kan leven, maar of je 'ermee' kan leven? En dat zien wij hier zeker wel zitten'. Wat is er plezieriger dan met je kar vol groente op weg naar je winkel aangesproken te worden door een wandelende buur die je vraagt of dat raapsteeltjes zijn en of hij alvast twee busseltjes kan kopen.

Bedankt voor de gastvrijheid, de soep en broodjesmaaltijd met een heerlijke gemengde sla en hamburger/veggieburger op de BBQ. Geniet nog van onze selectie Mechelse bieren van Brouwerij Het Anker. Enkele weken later belden Robert en Helen bij het genieten van hun biertje om te vertellen hoe lekker ze wel waren en hoezeer ze van ons bezoek genoten hebben. En om ... een tegenbezoek te suggereren. 'Goed idee Robert!'